

Leerlingmateriaal – De dodendraad

Inleiding

Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914–1918) bleef Nederland officieel neutraal. Dat betekende dat het Nederlandse leger niet meevocht. Maar voor Limburgers voelde dat heel anders. De provincie lag klem: in het westen bezette het Duitse leger België, in het oosten lag Duitsland zelf. Limburg was omringd door oorlog.

Dat was direct merkbaar in het dagelijks leven. Duizenden Belgische vluchtelingen (mannen, vrouwen en kinderen) staken de grens over en kwamen aan in Limburgse dorpen en steden. In Maastricht, Venlo en kleinere plaatsen zoals Roermond en Heerlen moesten mensen opeens onderdak, eten en kleding regelen voor mensen die alles waren kwijtgeraakt. Dat was niet altijd makkelijk: ook gewone Limburgse gezinnen hadden het zwaar. Door de oorlog stegen de prijzen, was er schaarste aan voedsel en brandstof, en moesten veel mannen in het leger dienen.

Langs de Belgisch-Nederlandse grens liet het Duitse leger een gruwelijk bouwwerk plaatsen: **de dodendraad**. Dit was een elektrisch hoogspanningsnet van prikkeldraad, dat van de kust tot aan de Maas liep, dwars door het Limburgse grensgebied. De draad moest voorkomen dat Belgische mannen naar Nederland vluchtten om van daaruit naar Engeland door te reizen en zich bij de geallieerden aan te sluiten. Maar de draad trof iedereen: smokkelaars, vluchtelingen, gewone mensen die de grens kenden van vroeger. Honderden mensen kwamen om het leven door aanraking met de draad.

Voor Limburgse grensgemeenschappen betekende dit dat een vertrouwd landschap opeens dodelijk gevaarlijk was. Boerenland, bospaden, weilanden, alles lag plotseling achter een muur van stroom.

Duitse en Nederlandse grenswacht bij de dodendraad (Molenbeersel) tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918).
Collectie Regionaal Archief Tilburg / Verhalis

Opdracht 1 – Leven aan de grens

Dagelijks leven tijdens de oorlog

Hoewel Nederland neutraal was, veranderde het leven in Limburg sterk door de oorlog. Aan beide kanten van de grens waren de gevolgen merkbaar, maar niet op dezelfde manier. Door het vergelijken van Limburg en België krijg je beter inzicht in hoe groot die verschillen waren.

Opdracht

Lees het venster goed door en vul daarna de tabel in.

	In Limburg (Nederland, neutraal)	In België (bezet gebied)
Voedsel		
Veiligheid		
Vrijheid om te reizen		
Contact met familie		
Angst en onzekerheid		

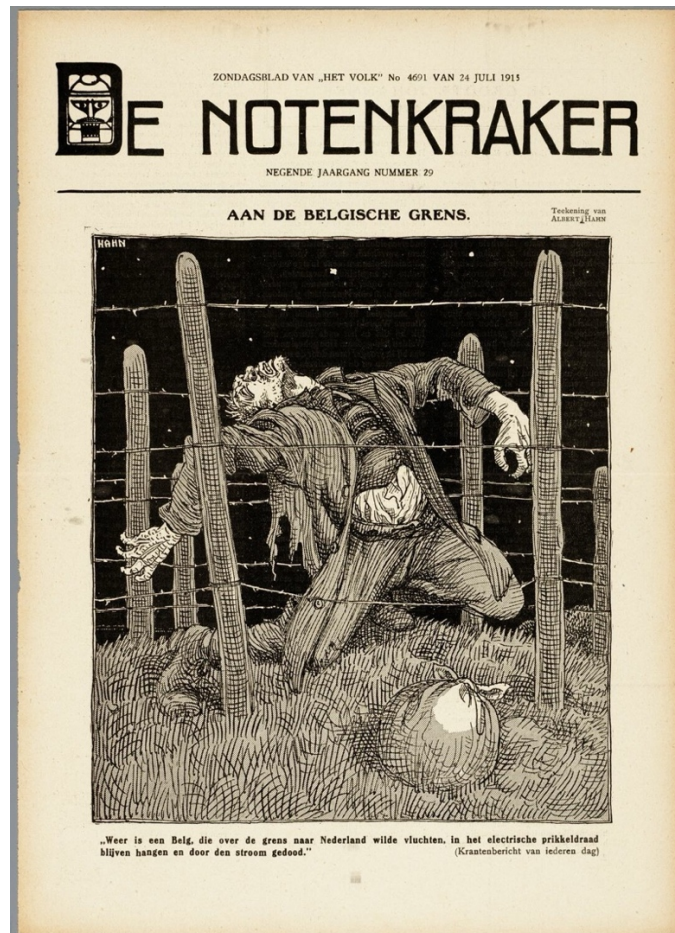
Verdiepingsvraag

Kun je neutraal zijn, maar toch de gevolgen van oorlog voelen? Leg je antwoord uit met twee voorbeelden uit de tekst.

Opdracht 2 – De dodendraad

Een grens die dodelijk werd

Om vluchtelingen, smokkel en verzet tegen te houden, werd langs de Belgisch-Nederlandse grens een elektrische draadversperring aangelegd. Deze versperring kreeg al snel de bijnaam **dodendraad**. Veel mensen kwamen om het leven toen zij probeerden de grens over te steken.

De 'dodendraad'. Tekening van Albert Hahn (1877-1918) voor De Notenkraaker, 1915. (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam)

Opdracht

Beantwoord de vragen door het venster te lezen:

1. Waarom werd langs de Belgisch-Nederlandse grens een elektrische draadversperring aangelegd?

2. Tegen wie was de dodendraad vooral gericht?

3. Noem twee redenen waarom mensen toch probeerden de dodendraad over te steken.

4. Waarom was het oversteken van de dodendraad 's nachts extra gevaarlijk?

Reflectievraag

Waarom is de dodendraad een goed symbool voor hoe oorlog het leven van gewone mensen beïnvloedt?

Opdracht 3 – Neutraliteit onder druk

Wat betekent 'neutraal' in de praktijk?

Nederland bleef tijdens de Eerste Wereldoorlog neutraal. Dat lijkt op het eerste gezicht veilig, maar voor mensen die vlak bij de grens woonden, was dat lang niet altijd zo. In deze opdracht denk je na over wat neutraliteit in het dagelijks leven betekende.

Opdracht

Lees de stellingen. Kies steeds **eens**, **oneens** of **twijfel** en leg je keuze uit met een voorbeeld uit het venster.

1. Omdat Nederland neutraal was, hadden Nederlanders weinig last van de Eerste Wereldoorlog.

2. Neutraliteit beschermt burgers tegen gevaar.

3. De Eerste Wereldoorlog zorgde ervoor dat Limburgers zich meer Nederlands gingen voelen.

Afsluitende vraag

Wat betekent neutraliteit in de praktijk, als je aan de grens van een oorlog woont?

L: Portret van keizer Wilhelm II door hofphotograaf T. H. Voigt van Frankfurt, 1902. Wikimedia Commons, Publiek domein. R: Foto van Belgische vluchtelingen bij de Firma Van Hoof in de Commandeurslaan in Maastricht, 1914. (Historisch Centrum Limburg, Maastricht/Fotocollectie GAM)

Opdracht 4 – Keizer Wilhelm II in Nederland

Vijand of gast?

Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog vluchtte de Duitse keizer Wilhelm II naar Nederland. Dat leidde tot woede en onbegrip, vooral bij Belgische vluchtelingen. Deze gebeurtenis laat zien dat neutraliteit ook moeilijke morele en politieke keuzes met zich meebrengt.

Opdracht

Lees het fragment in het venster opnieuw en beantwoord de vragen.

1. Waarom vluchtte keizer Wilhelm II naar Nederland?

2. Waarom liet Nederland hem toe, ondanks zijn rol in de oorlog?

3. Hoe reageerden Belgische vluchtelingen op zijn komst?

4. Wat zegt deze situatie over neutraliteit en politieke keuzes in oorlogstijd?

Verdiepingsvraag

Had Nederland de keizer moeten weigeren? Leg je antwoord uit.

Opdracht 5 – Eindopdracht: Infopaneel *De dodendraad*

Uitleg voor een breed publiek

Stel je voor dat je een informatiebord maakt voor een museum, school of herdenkingsroute. Bezoekers weten nog weinig over de Eerste Wereldoorlog in Limburg.

Opdracht

Maak een **infopaneel** over de dodendraad. Je paneel bevat:

- een korte uitleg van wat de dodendraad was;
- waarom deze werd aangelegd;
- wie er slachtoffer van werden;
- gevolgen voor het dagelijks leven in Limburg;
- één persoonlijk verhaal (bijvoorbeeld dat van Johan of een vluchteling).

Vormvereisten

- een duidelijke titel;
- korte, overzichtelijke tekstblokken;
- één afbeelding, tekening of schema;
- alles logisch en duidelijk gepresenteerd.

Afsluitende vraag (opnemen op het paneel)

Waarom laat de dodendraad zien dat de Eerste Wereldoorlog ook in Nederland diepe sporen naliet?